

LAUSUNTO UUDEN LUONNONSUOJELULAIN VALMISTELUA VARTEN

Luonnonperintösäätiön asiantuntijalausunto

Pepe Forsberg, Toiminnanjohtaja ja Juha Kärki OTM

HYÖDYLLISTEN VIERASLAJIEN SISÄLLYTTÄMINEN LUONNONSUOJELULAKIIN

7.25 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

16 § Ympäristöön päässeeseen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen. Pykälän 2 momentin viittaus luonnonsuojelulakiin (1096/1996) muutettaisiin viittaukseksi uuteen luonnonsuojelulakiin. Momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia.

Kommentti: Voimassa olevassa luonnonsuojelulaissa ei erotella tarpeeksi luonnon monimuotoisuudelle hyödykkäitä ja haitallisia vieraslajeja. Esimerkiksi amerikanmajavan osalta ei tulisi sallia valtion mailla kannanrajoituksellisia toimenpiteitä metsästämisellä. Uuden tutkimuksen valossa esimerkiksi Laatokalla endeeminen, eli kotoperäinen euroopanmajavamme on syrjäyttänyt ameriikanmajavat. Keuruulla on väitetty ameriikanmajavien syrjäyttäneen euroopanmajavat, mutta todennäköisesti kyse oli euroopanmajavien paikallisen kannan ylimetsästyksessä. Valtion mailla ei tulisi sallia majavan metsästystä ollenkaan, sillä avainlajina majava (niin ameriikanmajava kuin euroopanmajava) on monimuotoisuuden tae.

Kotoperäisen Euroopanmajavien metsästystä tulisi rajoittaa edelleen, sillä ne eivät ole kyenneet leviämään Kokemäenjoen laaksosta ja Tornion joen laaksosta muualle Suomeen rajun kannahoidollisen metsästyksen vuoksi. Syynä on myös se, että metsästäjät itse laskevat alueelliset kannat ja kertovat havainnoistaan itse Luonnonvarakeskukselle. Luonnonvarakeskus toimittaa metsästäjien havainnot kriitikittömästi eteenpäin Riistakeskukselle lupien myöntämistä varten. Porin Ahlaisissa oli viime vuonna tilanne, jossa paikallinen metsästysseura laski majavien määräksi 80, kun taas asiantuntijat löysivät alueelta maksimissaan 25 euroopanmajavaa. Riistakeskus myönsi paikalliselle seuralle peräti 16 kannahoidollista metsästyslupaa alueella. Hirvenmetsästyksen osalta surullisin esimerkki koettiin Pohjanmaalla, jossa vuonna 2021 ei voitu käyttää yhtään kaatolupaa ja metsästys keskeytettiin, koska hirvet oltiin ammuttu pois kauden 2020 luvilla.

Ehdotus ratkaisuksi: Ehdotamme hyödyllisten vieraslajien (esim. Amerikanmajava), sekä uhanalaisten ja silmällä pidettävien kotoperäisten lajien osalta menettelyä, että mikäli paikallisten kantojen määrän laskennassa epäillään virhettä, tulisi laskennan suorittaa korkeakoulujen lähin lajiin erikoistunut tutkimusasema Luonnonvarakeskuksen pyynnöstä. Mikäli lajin käyttäytymisestä on haittaa, tai vaaraa ihmiselle, tulisi tämän tiedelähtöisen toimintatavan päättää ensisijaisesti lajin, tai yksilön siirrosta, tai mahdollisesta kannahoidollisesta muusta toimenpiteestä. Kustannukset huomioitaisiin valtion budjeteissa ja ne tukisivat Euroopan unionin biodiversiteettistrategiaa. Toiminta tukisi Luontopaneelin toimintaa kokonaiskuvan kartoituksen osalta ja antaisi paremmat toimintavalmiudet viranomaisille.

Toimenpiteet: Muokataan 4.1.3 Luonnonsuojelun viranomaiset ja hallinto ja 2.5.5 Luonnonsuojelun viranomaiset ja valvonta lisättynä tieteellisten tutkimusasemien ja tiedekansallispuiston roolilla paikallisten kiistakysymysten osalta. Tämä tukisi Luontopaneelin toimintaa kokonaiskuvan kartoittamisessa osana viranomaisyhteistyötä. Lisäksi luetteloidaan erikseen hyödylliset- ja haitalliset vieraslajit osaksi uutta luonnonsuojelulakia kohdassa (7.20) Laki metsästyslain muuttamisesta) 7.25 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta. Tämä tulisi ottaa huomioon myös kohdissa 4.1.6 Luonnonsuojelualueet ja 4.1.8 Lajien suojelu. Tiedekansallispuiston mahdollisesta roolista lausutaan seuraavassa osiossa.

TIEDEKANSALLISPUISTON SISÄLLYTTÄMINEN LUONNONSUOJELULAKIIN

Luonnonsuojelualueita ovat luonnonsuojelulain (1096/1996) 10.1 §:n kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet. Lisäksi luonnonsuojelulaissa säädetään luonnonsuojelualan perustamisesta yksityiselle maalla (LSL 24 §) ja Natura 2000 alueiden suojelusta (10 luku).

Luonnonsuojelulain 10.2 §:ssä luetellut suojelualan perustamisedellytykset täyttyvät tiedekansallispuistojen suhteen yleisesti. Suojelualan perustamisedellytykset painottuvat kuitenkin voimakkaasti lajisuojeluperusteisiin (ks. ”alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi”) tai esteettisiin perusteisiin (”alue on erityisen luonnonkaunis”). Luonnonsuojelulain uudistuksessa olisi hyvä tarkastella mahdollisuutta lisätä yleisiin perusteluihin mahdollisuus perustaa luonnonsuojeluala myös alueen tieteellisten arvojen vuoksi. Tällöin tiedekansallispuistojen asema vakiintuisi.

Tiedekansallispuistot ovat rinnasteisia kansallispuistoihin. Luonnonsuojelulain 11 §:ssä säädetään kansallispuistojen erityisistä sisältövaatimuksista: Kansallispuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle (LSL 11.1 §). Nyt ehdotettava tiedepuisto ollaan perustamassa valtion omistamalle alueelle ja puistosta säädettäisiin lailla. Tiedepuiston koko edellyttäisi myös LSL 10.2 §:n edellyttämän 1000 hehtaarin koon.

Hallituksen esityksessä (79/1996) todetaan, että kansallispuistojen merkitys luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ohella on kansalaisten virkistysmahdollisuuksien turvaaminen. Siten tiedepuiston ei suoraan sovi pykälän tarkoittamaksi kansallispuistoksi, koska puiston ensisijainen tehtävä on toteuttaa monimuotoisuuden turvaamisen edistämiseksi tehtävää tutkimusta. Laajasti tulkittuna on kuitenkin mahdollista perustella puiston perustamista 11.2 §:n tarkoittamalla luontotuntemuksen lisäämisellä.

Sisällöllisesti tiedepuistot soveltuisivat paremmin 12 §:ssä tarkemmin säädettyihin luonnonpuistoihin, koska niiden erityisenä edellytyksenä on alueen merkitys luonnonmukaisen kehityksen turvaamiselle, tieteelliselle tutkimukselle tai opetukselle (12.2 §). Lain esitöissä todetaan, että alueen virkistysmahdollisuuksia voitaisiin rajoittaa luonnonsuojelullisista syistä, joka sopisi paremmin tiedekansallispuiston luonteeseen.

Luonnonsuojelulain uudistuksessa olisi kuitenkin hyvä tarkastella mahdollisuutta säätää tiedepuistoista omana suojelualuetyypinään 10 §:ssä ja säätää sen erityisistä sisältövaatimuksista erikseen, koska puistojen tarkoitus eroaa laissa säädetyistä kansallispuistoista ja luonnonpuistoista.

Tiedekansallispuistojen erityiset perustamisedellytykset olisivat samankaltaisia kuin 12 §:ssä säädettyjen luonnonpuistojen, mutta erityishuomiota kiinnitettäisiin tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen. Lisäksi alueita perustettaessa yliopistoja ja korkeakouluja sekä niiden alaisuudessa toimivia laitoksia on kuultava, jotta alueen tieteellinen merkitys voidaan osoittaa. Lain perusteluissa on mahdollisuus tarkemmin avata perusteita suojelualan tieteellisyyden määrittämiseksi.

Ehdotamme muutettavaksi seuraavia pykäläiä:

10 § Luonnonsuojelualueet ja niiden perustamisedellytykset

Luonnonsuojelualueita ovat:

- 1) kansallispuistot;
- 2) luonnonpuistot; ja
- 3) muut luonnonsuojelualueet.
- 4) Tiedekansallispuistot

Luonnonsuojelualan perustamisen yleisenä edellytyksenä on, että:

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;
- [---]
- 8) Alueella on merkitystä tieteellisen tutkimuksen, opetuksen ja luontotuntemuksen kannalta.

+++

X § Tiedekansallispuisto

Tiedekansallispuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla, jos alue on vähintään 1 000 hehtaarin suuruinen, muussa tapauksessa asetuksella.

Tiedekansallispuistolla on oltava merkitystä tieteelliselle tutkimukselle ja opetukselle. Yliopistojen, korkeakoulujen ja niiden alaisia tutkimusasemia on kuultava tiedekansallispuistoja perustettaessa.

Tiedekansallispuistojen toiminta perustuu voimakkaasti tutkimuksen tekoon, jonka vuoksi toiminnan toteuttamiseksi on varmistettava, että alueen käyttö tutkimukseen sujuu kevyesti. Luonnonsuojelulain 13 §:ssä säädetään luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksistä, 14 §:ssä poikkeuksista niihin ja 15 §:ssä luvanvaraisista poikkeuksista. Näiden taustalla hallituksen esityksen perusteella on turvata alueen koskemattomuus ja luontoarvot. Tutkimuksen teko edellyttää kuitenkin usein suojelualueen koskemattomuuteen kajoamista, jonka vuoksi luonnonsuojelulakia uudistettaessa olisi tärkeää varmistaa, että tiedekansallispuistojen kohdalla voidaan tietyistä rajoituksista poiketa ilmoitusmenettelyllä alueen hallinnasta vastaavalle viranomaiselle tai laitokselle. Perusteluihin tulee avata myös se, että tieteellinen toiminta ei tarkoita esim. kaivoskivennäisten tutkimusta, vaan ilmoitusmenettely on rajattu esim. yliopistoille ja tutkimuslaitoksille.

Ehdotamme uutta momenttia 15 §:ään:

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla:

[---]

Tiedekansallispuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta ilmoittamalla alueen hallinnasta vastaavalle viranomaiselle tai laitokselle tehdä 1 momentissa kuvattu toimia.

Lisäksi ehdotamme, että LSL 14.1 §:ään lisätään tiedekansallispuistot:

Kansallispuistossa, tiedekansallispuistossa ja luonnonpuistossa ovat 13 §:n estämättä sallittuja sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta.

Tiedekansallispuistolle tehdään hoitosuunnitelma LSL 19 §:n mukaisesti. Uudistettavan lain perusteluihin voidaan tarkentaa, että tiedekansallispuiston tiedeosan viestinnästä ja alueen käytön suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa tiedekansallispuiston perustamisessa mukana ollut yliopiston määrittämä tiedetoimikunta.

Jatkovalmistelussa olisi tärkeää tarkastella tiedekansallispuistojen suhdetta laajemmin laji- ja elinympäristösuojeluun sekä 10 luvun Natura 2000 suojeluun.

VEROTUSKÄYTÄNTÖ LUONNONSUOJELUALUETTA PERUSTETTAESSA

Kommentti: Suojelullisesti arvokkaan alueen myyjän tulisi vapautua veroista myös myydessään kiinteistöään yleishyösylliselle yhteisölle, kuten säätiölle jonka säännöissä on tehtävänä luonnonalueiden turvaaminen ja saattaminen luonnonsuojelun piiriin. Nykykäytäntö on nurinkurinen, sillä valtiolle myydessään metso-ohjelmaan, tällainen verovapaus on mahdollista. Jotta suojeluaste Euroopan unionin ohjeistamien tavoitteiden mukaisesti olisi toteutettavissa, helpottaisi verotuskäytäntöjen yhdenmukaistaminen tavoitteiden saavuttamisessa. Samalla tulisi tarkastella, olisiko varainsiirtoverovapaus mahdollinen yleishyödyllisille säätiöille, joiden säännöissä on kirjattu tehtäväksi luonnonalueiden suojeleminen.

KOMMENTTI EKOLOGINEN KOMPENSAATIO OSIOON

Kompensaatio käytäntöjen osalta on ollut tiedossa asian monimutkaisuus. Kompensaatio mietinnössä tulisi kuitenkin huomioida se, että itse suojelutoimi on vapaaehtoista ekologista kompensatiota, johon voi vaikuttaa lahjoittamalla yrityksen varoja. Mikäli pattitilanteessa olevista yleisen ekologisen kompensaation laskukaavoista ei päästä yksimielisyyteen, on Luonnonperintösäätiö kehittänyt omien alueostojensa yhteydessä toteutetun pisteytysmallin, joka ottaa huomioon hiilensidonnän, hiilivaraston ja biodiversiteetti pisteytyksen osalta myös alueen muut mahdolliset arvot (Esim. Maisemalliset erityispiirteet, geologia). Tällä mallilla pystymme itse arvioimaan yrityksiä varten kompensaation euroina. Luonnonperintösäätiön suojelualueiden kasvaessa päivitämme aina pisteytyskarttojamme tilannekuvan luomiseksi. Mikäli olemme ostaneet alueen yleisillä keräysvaroillamme (kohdentamattomilla), olisi mahdollista antaa yrityksille kompensoida toimintaansa suojelualueen ostoon käytetyn kauppasumman siltä osalta, joka on kohdennettu yleivarainhankinnan kautta tullessiin lahjoitusvaroihin. Tällaisen mallin voisi ottaa huomioon kohdassa 4.1.9 Vapaaehtoinen ekologinen kompensatio ja se voisi olla yksi mahdollisuus yrityksille kompensoida kestäväällä tavalla.

Hämeenlinnassa 27.9.2022

Pepe Forsberg
Toiminnanjohtaja
Luonnonperintösäätiö sr
Puh. 050-5522588
pepe.forsberg@luonnonperintösäätiö.fi

Annamme mielellämme lisätietoja ja kommentteja prosessin edetessä.